

T.B.M.M.

(S. Sayısı : 2)

Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli ile Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ve 342 Milletvekilinin; Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 143 üncü Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun Teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporu (2/9)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Devlet Güvenlik Mahkemelerini düzenleyen 143 üncü maddesinin değiştirilmesine ilişkin Kanun Teklifimiz gerekçesiyle birlikte ilişikte sunulmuştur.

Gereğini saygıyla arz ederiz.

<i>Bülent Ecevit</i> İstanbul Demokratik Sol Parti Genel Başkanı	<i>Devlet Bahçeli</i> Osmaniye Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı	<i>Mesut Yılmaz</i> Rize Anavatan Partisi Genel Başkanı
<i>İbrahim Yavuz Bildik</i> Adana	<i>Mehmet Ali Bilici</i> Adana	<i>Mehmet Metanet Çulhaoğlu</i> Adana
<i>Tayyibe Gülek</i> Adana	<i>Ali Halaman</i> Adana	<i>Adnan Fatin Özdemir</i> Adana
<i>Musa Öztürk</i> Adana	<i>Ali Tekin</i> Adana	<i>İsmet Vursavuş</i> Adana
<i>Recai Yıldırım</i> Adana	<i>Mahmut Bozkurt</i> Adıyaman	<i>Hasari Güler</i> Adıyaman
<i>Abdülkadir Akcan</i> Afyon	<i>Müjdat Kayayerli</i> Afyon	<i>Halil İbrahim Özsoy</i> Afyon
<i>Mehmet Telek</i> Afyon	<i>Gaffar Yakın</i> Afyon	<i>Yaşar Eryılmaz</i> Ağrı
<i>Nidai Seven</i> Ağrı	<i>Kiğrat Eser</i> Aksaray	<i>Sadi Somuncuoğlu</i> Aksaray
<i>Gönül Saray Alphan</i> Amasya	<i>Adnan Uçaş</i> Amasya	<i>Nejat Arseven</i> Ankara
<i>Mehmet Arslan</i> Ankara	<i>Koray Aydın</i> Ankara	<i>Oğuz Aygün</i> Ankara
<i>Melda Bayer</i> Ankara	<i>Şevkat Çetin</i> Ankara	<i>Sedat Çevik</i> Ankara

<i>Birkan Erdal</i> Ankara	<i>Uluç Gürkan</i> Ankara	<i>Ali Işıklar</i> Ankara
<i>H. Tayfun İçli</i> Ankara	<i>Abdurrahman Küçük</i> Ankara	<i>Hayrettin Özdemir</i> Ankara
<i>Esvet Özdoğdu</i> Ankara	<i>Yücel Seçkiner</i> Ankara	<i>M. Zeki Sezer</i> Ankara
<i>Aydın Tümen</i> Ankara	<i>Hikmet Uluğbay</i> Ankara	<i>Şevket Bülent Yahnici</i> Ankara
<i>Cengiz Aydoğan</i> Antalya	<i>İbrahim Gürdal</i> Antalya	<i>Osman Müderrisoğlu</i> Antalya
<i>Ahmet Sançar Sayın</i> Antalya	<i>Metin Şahin</i> Antalya	<i>Tunca Toskay</i> Antalya
<i>Nesrin Ünal</i> Antalya	<i>Mustafa Vural</i> Antalya	<i>Faruk Demir</i> Ardahan
<i>Ergün Bayrak</i> Artvin	<i>Cengiz Altunkaya</i> Aydın	<i>Ertuğrul Kumcuoğlu</i> Aydın
<i>Bekir Ongun</i> Aydın	<i>Ali Uzunırmak</i> Aydın	<i>Yüksel Yalova</i> Aydın
<i>Aydın Gökmen</i> Balıkesir	<i>Numan Gültekin</i> Balıkesir	<i>Agah Oktay Güner</i> Balıkesir
<i>Hüseyin Kalkan</i> Balıkesir	<i>Tamer Kanber</i> Balıkesir	<i>M. Güven Karahan</i> Balıkesir
<i>Zeki Çakan</i> Bartın	<i>Cafer Tufan Yazıcıoğlu</i> Bartın	<i>Ataullah Hamidi</i> Batman
<i>Şaban Kardeş</i> Bayburt	<i>Hüseyin Arabacı</i> Bilecik	<i>Edip Safder Gaydalı</i> Bitlis
<i>İbrahim Halil Oral</i> Bitlis	<i>Avni Akyol</i> Bolu	<i>Mustafa Karşlıoğlu</i> Bolu
<i>Ersoy Özcan</i> Bolu	<i>Süleyman Coşkun</i> Burdur	<i>Hasan Macit</i> Burdur
<i>Ali Arabacı</i> Bursa	<i>Ali Rahmi Beyreli</i> Bursa	<i>Fahrettin Gülen</i> Bursa
<i>Hayati Korkmaz</i> Bursa	<i>Orhan Ocak</i> Bursa	<i>Burhan Orhan</i> Bursa
<i>Recep Önal</i> Bursa	<i>Kenan Sönmez</i> Bursa	<i>Orhan Şen</i> Bursa
<i>Turhan Tayan</i> Bursa	<i>Ertuğrul Yalçınbayır</i> Bursa	<i>Mustafa Cumhur Erslimer</i> Çanakkale
<i>Sadık Kırbaş</i> Çanakkale	<i>Sıtkı Turan</i> Çanakkale	<i>Hakkı Duran</i> Çankırı

<i>İrfan Keleş</i> Çankırı	<i>Abdulhaluk Mehmet Çay</i> Çorum	<i>Melek Denli Karaca</i> Çorum
<i>Vahit Kayırcı</i> Çorum	<i>Beyhan Aslan</i> Denizli	<i>Salih Erbeyin</i> Denizli
<i>Hasan Erçelesi</i> Denizli	<i>Ali Keskin</i> Denizli	<i>Mehmet Kocabatmaz</i> Denizli
<i>Nurettin Dilek</i> Diyarbakır	<i>Abdülbaki Erdoğmuş</i> Diyarbakır	<i>Sebğatullah Seydaoğlu</i> Diyarbakır
<i>Abdulsamet Turgut</i> Diyarbakır	<i>Evren Bulut</i> Edirne	<i>Ali Ahmet Ertürk</i> Edirne
<i>Mustafa İlimen</i> Edirne	<i>Şadan Şimşek</i> Edirne	<i>Mustafa Gül</i> Elazığ
<i>Mihrali Aksu</i> Erzincan	<i>Mücahit Himoğlu</i> Erzurum	<i>İsmail Köse</i> Erzurum
<i>Cezmi Polat</i> Erzurum	<i>Necati Albay</i> Eskişehir	<i>Mehmet Mail Büyükerman</i> Eskişehir
<i>İbrahim Yaşar Dedelek</i> Eskişehir	<i>Mahmut Erdir</i> Eskişehir	<i>Süleyman Servet Sazak</i> Eskişehir
<i>Mehmet Ay</i> Gaziantep	<i>Ali İlksoy</i> Gaziantep	<i>Ali Özdemir</i> Gaziantep
<i>Mustafa Rüştü Taşar</i> Gaziantep	<i>Mehmet Hanifi Tiryaki</i> Gaziantep	<i>Mustafa Yılmaz</i> Gaziantep
<i>Hasan Akgün</i> Giresun	<i>Burhan Kara</i> Giresun	<i>Mustafa Yaman</i> Giresun
<i>Bedri Yaşar</i> Gümüşhane	<i>Evlîya Parlak</i> Hakkâri	<i>Mecit Piruzbeyoğlu</i> Hakkâri
<i>Namık Kemal Atahan</i> Hatay	<i>Hakkı Oğuz Aykut</i> Hatay	<i>Süleyman Turan Çirkin</i> Hatay
<i>Ali Günay</i> Hatay	<i>Levent Mustukoğlu</i> Hatay	<i>Mehmet Şandır</i> Hatay
<i>Mehmet Nuri Tarhan</i> Hatay	<i>Abbas Bozyel</i> İğdır	<i>Osman Gazi Aksoy</i> Isparta
<i>Erkan Mumcu</i> Isparta	<i>Mustafa Zorlu</i> Isparta	<i>Ali Er</i> İçel
<i>Ali Güngör</i> İçel	<i>Yalçın Kaya</i> İçel	<i>Hidayet Kılınç</i> İçel
<i>Enis Öksüz</i> İçel	<i>Edip Özgenç</i> İçel	<i>Akif Serin</i> İçel
<i>Cahit Tekelioğlu</i> İçel	<i>Rüştü Kazım Yücelen</i> İçel	<i>Fadlı Ağaoğlu</i> İstanbul

<i>Bülent Akarcalı</i> İstanbul	<i>Ziya Aktaş</i> İstanbul	<i>Erol Al</i> İstanbul
<i>Ahat Andıcan</i> İstanbul	<i>Aydın Ayaydın</i> İstanbul	<i>İsmail Aydınlı</i> İstanbul
<i>Şamil Ayrım</i> İstanbul	<i>Rıdvan Budak</i> İstanbul	<i>Nami Çağan</i> İstanbul
<i>Ahmet Çakar</i> İstanbul	<i>Perihan Yılmaz</i> İstanbul	<i>Mustafa Düz</i> İstanbul
<i>Yücel Erdener</i> İstanbul	<i>Bülent Ersin Gök</i> İstanbul	<i>Mehmet Gill</i> İstanbul
<i>Zafer Güler</i> İstanbul	<i>Ahmet Güzel</i> İstanbul	<i>Ediz Hun</i> İstanbul
<i>Mehmet Ali İrtemçelik</i> İstanbul	<i>Yılmaz Karakoyunlu</i> İstanbul	<i>Nazire Karakuş</i> İstanbul
<i>Cavit Kavak</i> İstanbul	<i>Osman Kılıç</i> İstanbul	<i>Emre Kocaoğlu</i> İstanbul
<i>M. Tahir Köse</i> İstanbul	<i>Aydın Menderes</i> İstanbul	<i>Hüseyin Mert</i> İstanbul
<i>Nesrin Nas</i> İstanbul	<i>Nazif Okumuş</i> İstanbul	<i>Esat Öz</i> İstanbul
<i>H. Hüsamettin Özkan</i> İstanbul	<i>Sühan Özkan</i> İstanbul	<i>Bozkurt Yaşar Öztürk</i> İstanbul
<i>Mehmet Pak</i> İstanbul	<i>Necdet Saruhan</i> İstanbul	<i>Sulhiye Serbest</i> İstanbul
<i>Bahri Sipahi</i> İstanbul	<i>Murat Sökmenoğlu</i> İstanbul	<i>Ahmet Tan</i> İstanbul
<i>Güneş Taner</i> İstanbul	<i>Sadettin Tantan</i> İstanbul	<i>Erdoğan Toprak</i> İstanbul
<i>Şadan Tuzcu</i> İstanbul	<i>Masun Türker</i> İstanbul	<i>Mustafa Verkaya</i> İstanbul
<i>Stileyman Yağız</i> İstanbul	<i>Cahit Savaş Yazıcı</i> İstanbul	<i>Güler Aslan</i> İzmir
<i>Saffet Başaran</i> İzmir	<i>Burhan Bıçakçoğlu</i> İzmir	<i>B. Suat Çağlayan</i> İzmir
<i>İşin Çelebi</i> İzmir	<i>Mehmet Çümen</i> İzmir	<i>Salih Dayıoğlu</i> İzmir
<i>Şükrü Sina Gürel</i> İzmir	<i>Yusuf Kırkpınar</i> İzmir	<i>Hasan Metin</i> İzmir
<i>Atilla Mutman</i> İzmir	<i>Sümer Oral</i> İzmir	<i>Mehmet Özcan</i> İzmir

<i>Işlay Saygın</i> İzmir	<i>Rifat Serdaroğlu</i> İzmir	<i>Rahmi Sezgin</i> İzmir
<i>Suha Tanık</i> İzmir	<i>Ahmet Kenan Tanrikulu</i> İzmir	<i>Hakan Tartan</i> İzmir
<i>Kemal Vatan</i> İzmir	<i>Oktay Vural</i> İzmir	<i>Ali Doğan</i> Kahramanmaraş
<i>Mehmet Kaya</i> Kahramanmaraş	<i>Edip Özbaş</i> Kahramanmaraş	<i>Nevzat Taner</i> Kahramanmaraş
<i>Erol Karan</i> Karabük	<i>İlhami Yılmaz</i> Karabük	<i>Hasan Çalış</i> Karaman
<i>Fikret Ünlü</i> Karaman	<i>İlhan Aküzüm</i> Kars	<i>Arslan Aydar</i> Kars
<i>Çetin Bilgir</i> Kars	<i>Murat Başesgioğlu</i> Kastamonu	<i>M. Hadi Dilekçi</i> Kastamonu
<i>Mehmet Serdaroğlu</i> Kastamonu	<i>İsmail Cem</i> Kayseri	<i>Sabahattin Çakmakoğlu</i> Kayseri
<i>Hasan Basri Üstünbaş</i> Kayseri	<i>Sadık Yakut</i> Kayseri	<i>Osman Durmuş</i> Kırıkkale
<i>Nihat Gökbulut</i> Kırıkkale	<i>Nural Karagöz</i> Kırklareli	<i>Cemal Özbilen</i> Kırklareli
<i>Necdet Tekin</i> Kırklareli	<i>Mustafa Haykır</i> Kırşehir	<i>Ramazan Mirzaoğlu</i> Kırşehir
<i>Fikret Tecer</i> Kırşehir	<i>Mehmet Nacar</i> Kilis	<i>Ahmet Arkan</i> Kocaeli
<i>Halil Çalık</i> Kocaeli	<i>Cumali Durmuş</i> Kocaeli	<i>Sefer Ekşi</i> Kocaeli
<i>M. Turhan İmamoğlu</i> Kocaeli	<i>Kemal Köse</i> Kocaeli	<i>Faruk Bal</i> Konya
<i>Abdullah Turan Bilge</i> Konya	<i>Ali Gebeş</i> Konya	<i>Mustafa Sait Gönen</i> Konya
<i>Mehmet Emrhan Halıcı</i> Konya	<i>Ömer İzgi</i> Konya	<i>Hasan Kaya</i> Konya
<i>Mehmet Keçeciler</i> Konya	<i>Kadir Görmez</i> Kütahya	<i>Emin Karaa</i> Kütahya
<i>Seydi Karakuş</i> Kütahya	<i>Miraç Akdoğan</i> Malatya	<i>Basri Coşkun</i> Malatya
<i>Namık Hakan Durhan</i> Malatya	<i>Tevfik Alimet Özal</i> Malatya	<i>Hüseyin Akgüll</i> Manisa
<i>Mustafa Enöz</i> Manisa	<i>Ekrem Pakdemirli</i> Manisa	<i>Ali Serdengeçti</i> Manisa

<i>Süleyman Çelebi</i> Mardin	<i>Ömer Ertaş</i> Mardin	<i>Mustafa Kemal Tuğmaner</i> Mardin
<i>Tunay Diknen</i> Muğla	<i>Metin Ergun</i> Muğla	<i>Hasan Özyer</i> Muğla
<i>Nazif Topaloğlu</i> Muğla	<i>Fikret Uzunhasan</i> Muğla	<i>Erkan Kemaloğlu</i> Muş
<i>İsmail Çevik</i> Nevşehir	<i>Mükremin Taşkın</i> Nevşehir	<i>Eyüp Doğanlar</i> Niğde
<i>Mükerrem Levent</i> Niğde	<i>İhsan Çabuk</i> Ordu	<i>Cemal Enginyurt</i> Ordu
<i>Sefer Koçak</i> Ordu	<i>Hasan Fehmi Konyalı</i> Ordu	<i>Şükrü Yüritir</i> Ordu
<i>Biröl Büyükköztürk</i> Osmaniye	<i>Mehmet Kundakçı</i> Osmaniye	<i>Ahmet Kabil</i> Rize
<i>Ş. Ramis Savaş</i> Sakarya	<i>Ersin Taranoğlu</i> Sakarya	<i>Osman Fevzi Zihnioğlu</i> Sakarya
<i>Yekta Açıköz</i> Samsun	<i>Ahmet Aydın</i> Samsun	<i>Tarık Cengiz</i> Samsun
<i>Mehmet Çakar</i> Samsun	<i>Vedat Çınaroğlu</i> Samsun	<i>Şenel Kapıcı</i> Samsun
<i>Nizamettin Sevgili</i> Siirt	<i>Metin Bostancıoğlu</i> Sinop	<i>Yaşar Topçu</i> Sinop
<i>Mehmet Ceylan</i> Sivas	<i>Hüsnü Yusuf Gökalt</i> Sivas	<i>M. Cengiz Güleş</i> Sivas
<i>Eyyüp Cenap Gülpınar</i> Şanlıurfa	<i>Mehmet Güneş</i> Şanlıurfa	<i>Mehmet Salih Yıldırım</i> Şırnak
<i>Fevzi Aytekin</i> Tekirdağ	<i>Bayram Fırat Dayanıklı</i> Tekirdağ	<i>Enis Süllün</i> Tekirdağ
<i>Ahmet Zamanlı</i> Tekirdağ	<i>Hasan Hüseyin Balak</i> Tokat	<i>Lütfi Ceylan</i> Tokat
<i>Reşat Doğru</i> Tokat	<i>Eyüp Aşık</i> Trabzon	<i>Ali Kemal Başaran</i> Trabzon
<i>Orhan Bıçakçıoğlu</i> Trabzon	<i>Nail Çelebi</i> Trabzon	<i>Hikmet Sami Türek</i> Trabzon
<i>Bekir Gündoğan</i> Tunceli	<i>Hasan Özgöbek</i> Uşak	<i>Mehmet Yaşar Unal</i> Uşak
<i>Armağan Yılmaz</i> Uşak	<i>Mustafa Bayram</i> Van	<i>Ayhan Çevik</i> Van
<i>Kamran İnan</i> Van	<i>Yaşar Okuyan</i> Yalova	<i>Hasan Suna</i> Yalova

<i>Almet Erol Ersoy</i> Yozgat	<i>Lütfullah Kayalar</i> Yozgat	<i>Mesut Türker</i> Yozgat
<i>Şuayip Üşenmez</i> Yozgat	<i>Veysel Atasoy</i> Zonguldak	<i>Tahsin Boray Baycık</i> Zonguldak
<i>İsmail Hakkı Cerrahoğlu</i> Zonguldak	<i>Hasan Gemici</i> Zonguldak	<i>Ömer Üstüinkol</i> Zonguldak
<i>Hamdi Baktır</i> Kayseri		<i>Muzaffer Çakınaklı</i> Şanlıurfa

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Anayasanın 143 üncü maddesinin değiştirilmesine dair kanun teklifine katılıyor ve imza koyuyorum.

Gereğini arz ederim.

10.6.1999

Emin Karaa
Kütahya

GEREKÇE

Bilindiği üzere, 1982 Anayasasının 143 üncü maddesinde, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, hür demokratik düzen ve nitelikleri Anayasada belirtilen Cumhuriyet aleyhine işlenen ve doğrudan doğruya Devletin iç ve dış güvenliği ilgilendiren suçlara bakmakla görevli Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kurulması öngörülmüştür.

Anayasanın 143 üncü ve 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulü Hakkında Kanununun 3, 4 ve 5 inci maddelerine göre, Devlet Güvenlik Mahkemelerinde, bir başkan, iki asıl ve iki yedek üye ile Cumhuriyet başsavcısı ve yeteri kadar Cumhuriyet savcısı bulunmaktadır. Başkan, bir asıl ve bir yedek üye ile Cumhuriyet başsavcısı, birinci sınıfa ayrılmış hâkim ve Cumhuriyet savcıları arasından; bir asıl ve bir yedek üye, birinci sınıf askerî hâkimler arasından; Cumhuriyet savcıları ise diğer Cumhuriyet savcıları ve askerî hâkimler arasından özel kanunlarında gösterilen usule göre atanmaktadır.

Ayrıca Anayasasının 143 üncü maddesinin son fıkrası hükümlerine göre, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin yargı çevresine giren bölgelerde sıkıyönetim ilân edilmesi halinde bu bölgelerle sınırlı olmak üzere kanunla belirlenen esaslara göre Devlet Güvenlik Mahkemesi Sıkıyönetim Askerî Mahkemesine dönüştürülebilmektedir.

Ancak, gerek ulusal, gerek uluslararası hukukta kaydedilen gelişmeler ve değişimler karşısında, bu gelişme ve değişimlere koşut olarak Devlet Güvenlik Mahkemelerinin yapısal oluşumunu yeniden düzenlemek amacıyla Anayasasının 143 üncü maddesinde değişiklik öngören bu Teklif verilmiştir.

Teklifte, Devlet Güvenlik Mahkemesi başkan, asıl ve yedek üyeleri ile Cumhuriyet başsavcıların birinci sınıfa ayrılmış hâkim ve Cumhuriyet savcıları arasından, Cumhuriyet savcılarından ise diğer Cumhuriyet savcıları arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca özel kanununda gösterilen usule göre dört yıl için atanmaları ve süresi bitenlerin de yeniden atanabilmeleri öngörülmektedir.

Ayrıca Devlet Güvenlik Mahkemelerinin yapısal durumları değiştirildiği ve sadece adli yargı hâkimlerinden oluşturulduğu cihetle, sıkıyönetim ilânı halinde yalnızca adli yargı hâkimlerinden oluşan mahkemenin Sıkıyönetim Askerî Mahkemesi haline dönüşmesi söz konusu olamayacağından maddenin son fıkrası yürürlükten kaldırılmaktadır. Ancak, sıkıyönetim ilânını gerektiren olaylar, genelde Devlet Güvenlik Mahkemesinin görev alanına giren bir kısım suçları da kapsadığı cihetle, sıkıyönetim veya savaş halinde Sıkıyönetim Askerî Mahkemeleri ile Devlet Güvenlik Mahkemeleri arasında görev yönünde bir ihtilâf çıkmaması için, "Ancak, sıkıyönetim ve savaş haline ilişkin hükümler saklıdır." şeklindeki bir cümlelerin maddenin birinci fıkrasına eklenmesi öngörülmektedir.

Anayasa Komisyonu Raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Anayasa Komisyonu

Esas No. : 2/9

Karar No. : 2

14.6.1999

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Başkanlığınızca, 9.6.1999 tarihinde Esas Komisyon olarak Anayasa Komisyonuna gönderilen "Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmanîye Milletvekili Devlet Bahçeli ile Anavatan Partisi Genel Başkanı Rîze Milletvekili Mesut Yılmaz ve 342 Milletvekilinin; Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 143 üncü Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun Teklifi (2/9) "Komisyonumuzun 10.6.1999 tarihli ikinci toplantısında Adalet Bakanı Sayın Hikmet Sami Türk ve diğer yetkililerin katılımıyla görülmüştür.

Teklifle; Devlet Güvenlik Mahkemesi Başkan, asıl ve yedek üyeleri ile Cumhuriyet Başsavcılarının birinci sınıfa ayrılmış hâkim ve cumhuriyet savcıları arasından, cumhuriyet savcılarının ise diğer cumhuriyet savcıları arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca özel kanununda gösterilen usule göre dört yıl içinde atanmaları ve süresi bitenlerin de yeniden atanabilmeleri öngörülmekte; bir asıl ve bir yedek üyenin askerî hâkimler arasından seçileceğine dair hüküm kaldırılmaktadır. Teklifte, ayrıca; sıkıyönetim veya savaş halinde, sıkıyönetim Askerî Mahkemeleri ile Devlet Güvenlik Mahkemeleri arasında görev yönünden ihtilaf çıkmaması için "Ancak, sıkıyönetim ve savaş haline ilişkin hükümler saklıdır" cümlesi maddenin birinci fıkrasına eklenmektedir.

Anayasamızın 143 üncü maddesinin birinci fıkrasında "Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, hür demokratik düzen ve nitelikleri Anayasada belirtilen Cumhuriyet aleyhine işlenen ve doğrudan doğruya Devletin iç ve dış güvenliğini ilgilendiren suçlara bakmakla görevli Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurulur." hükmü yer almaktadır. Söz konusu bu maddenin değiştirilmesini öngören Teklifin, tüml üzerinde yapılan görüşmelerde;

Adalet Bakanı, Sayın Hikmet Sami Türk tarafından;

- Devlet Güvenlik Mahkemelerinin 1961 Anayasasında 1973 yılında yapılan bir değişiklikle hukukumza girdiği, 1975 yılında Anayasa Mahkemesinin biçim yönünden Devlet Güvenlik Mahkemelerini kuran yasayı iptal ettiği; Bu mahkemeler olmaksızın geçen bir dönemin ardından 1982 Anayasasında yeniden yer aldığı,

- Devlet Güvenlik Mahkemelerinin 1982 Anayasasında uzmanlık mahkemesi olarak öngörüldüğünü gerekçeden anlaşıldığı,

- Devlet Güvenlik Mahkemelerinin ilk derece mahkemesi olduğu ve temyiz merciinin Yargıtay olduğu ve bu nedenle askerî mahkeme olmadığı,

- Türkiye'nin, kısaca Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini ilk kabul eden ülkelerden biri olduğu bunun yanısıra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin yetkisinin bağlayıcı olarak kabul ettiği ve bunun sonucu hukukumuzun bir parçası haline geldiği,

- Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ve Mahkemeye taşınan davalarda Devlet Güvenlik Mahkemelerinin bünyesinde yer alan Askerî Hâkimler nedeniyle şikayet ve eleştiri konusu olduğu, bu şekilde bağımsız ve tarafsız hâkim ilkesiyle bağdaşmadığı yönünde mahkeme kararları olduğu,

Belirtilmiştir.

Sayın Türk devamla Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin, Türkiye'nin iç ve dış güvenliğini korumak bakımından Devlet Güvenlik Mahkemelerini kurmasını kendi tercihi olduğunu belirttiğini ancak konunun kanunla kurulmuş mahkemelerde bağımsız ve adil yargılanma açısından tartışıldığını vurgulamışlardır.

Devlet Güvenlik Mahkemelerindeki askerî hâkim tiyelerin askerî disipline tâbi olma, ordudaki hiyerarşi nedeniyle halen orduya bağlı olup üstlerinden emir alma, atanmalarının idarî yetkililer ve ordu tarafından yapılması ve görev sürelerinin tartışılması itibariyle bağımsız ve tarafsız olmadıkları endişesi objektif olarak doğrulanmış sayılabileceği ve yargıtaydaki prosedürün bu endişeleri gidermeye yeterli olmadığı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında yer almıştır.

Sayın Bakan, sonuç olarak iç hukukumuzu kabul ettiğimiz uluslararası normlara uygun hale getirme ve 21 inci yüzyıla bu gelişmeleri ve değişimleri sağlayarak girmemizin zorunlu olduğunu, teklifle öngörülen değişikliğin bu yönde mütevazı ama gerekli ve isabetli bir adım olacağını belirtmişlerdir.

Teklifle öngörülen değişiklik lehindeki konuşmalarda;

– Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kurulduğundan bu yana tartışma konusu olduğu ve özellikle askerî tiyelerin atamaları nedeniyle eleştirildiğini,

– Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin sadece Türkiye değil, başka ülkelerle ilgili kararlarında da bu kriterleri objektif olarak koyduğu; ihmalin bu yorumları iç hukukunuza aksettirilmede ortaya çıktığı,

– Askerî hâkim ve savcılarının aslında bağımsız, tarafsız ve oldukça başarılı oldukları ancak imzamız olan uluslararası sözleşmelere uyum sağlama zorunluluğumuz nedeniyle Devlet Güvenlik Mahkemelerinin yapısında bu değişikliğin zorunlu olduğu,

– Komisyondan ya da Divandan alınacak her kararın, Türkiye'de insan haklarının gelişmesine katkısının büyük olacağı ve Türkiye'deki mevcut sistemin aksak noktalarının ortaya çıkmasını sağlayacağı, Komisyon ve Divan kararları ile sözleşmenin ulusal düzeyde uygulanabilirliğinin hergün bir daha arttığı, sözleşmenin soyut kurallarını biraz daha somutlaştığı ifade edilmiştir. Bu gelişmenin saptanmasının, ancak Komisyon ve Divan içtihadının yakından izlenmesi ile mümkün olacağı, sözleşmeyi iç hukukta uygularken ve sözleşme kurallarının yorumunda daima Komisyon ve Divan içtihadlarını gözönünde bulundurmamak gereğine dikkat çekilmiştir.

Teklifle öngörülen değişikliğe karşı görüşlerde ise;

– Devlet Güvenlik Mahkemelerinin sıkıyönetim-savaş ve olağanüstü hal ilan edilen zemin ve zamanlarda görev yapması gerektiği,

– Devlet Güvenlik Mahkemelerinin bünyesinde yer alan askerî hâkimlerin görevine son verilmesiyle sorunun çözümlenemeyeceği, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin hukuk sistemimizden tamamen çıkarılması gerektiği,

– Devlet Güvenlik Mahkemelerinin gerekçede yer aldığı gibi süratli işlemediği ve uzmanlık gerektirmediği, bu nedenle görev alanına giren konularda Ağır Ceza Mahkemelerinin görev yapabileceği,

– Sivil kişilerin askerî mahkemelerde yargılanmasının adil olmayacağı, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Anayasal devletin mahkemeleri olmadıkları ancak Anayasalı devletin mahkemeleri olabileceği, ihtisas mahkemeleri olmadıkları, diğer mahkemelerden daha süratli çalışmadıkları ve karma-olağan dışı sui generis bir mahkeme tipi olduğu belirtilmiştir.

- Teklif aleyhindeki görüşlere cevaben;

- Devlet Güvenlik Mahkemelerinin özel nitelikte olduğu; tıpkı Ticaret Mahkemeleri, İş Mahkemeleri, Kadastro Mahkemelerinde olduğu gibi özel eğitim programı olmadığı ama ele aldıkları konular nedeniyle başkan ve üyelerinin birinci sınıfa ayrılan hâkim ve savcılar arasından seçildiği ve bunun da bir güvence olduğu,

- Devlet Güvenlik Mahkemelerinin özel olarak korunan mahkemeler olduğu ve devamında görev alanı itibarıyla gereklilik olduğu,

- Yargı bağımsızlığının hâkimle özdeşleşmemesi gerektiği ancak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Devlet Güvenlik Mahkemelerinin varlığını değil sadece askeri üyelerini tartıştığı belirtilmiştir. Ayrıca Anayasa Mahkemesinde Devlet Güvenlik Mahkemelerin Anayasal dayanağı olmadığı yönündeki eleştiri ve iddiaları bertaraf etmek üzere Anayasal zemine oturtulduğu,

- Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün korunmasının Anayasada sıkça geçtiği ve Devlet Güvenlik Mahkemelerin de bu amaca yönelik olarak öngörüldüğünün,

Altı çizilmiştir.

Teklifin tümü üzerinde yapılan görüşmelerden sonra oy çokluğu ile maddelere geçilmesi kabul edilmiştir.

1 inci Madde üzerinde yapılan görüşmelerde Devlet Güvenlik Mahkemelerinin hukuk sistemimizden çıkarılması, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kanunla kurulması ve Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kurulabileceği yönündeki öneriler tümü üzerinde belirtilen görüşlerden hareketle oy çokluğu ile reddedilmiştir.

Türkiye'nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin yorumları dahil bağlayıcı yetkisini, kanunla kabul etmesinin, iç hukukunda bu doğrultuda değişiklikler yapmasını zorunlu kıldığı ve bu yansımının en kısa süre de gerçekleştirilmesi gereği bir kere daha ifade edilmiştir.

Yapılan görüşmelerden; sonra teklifin birinci, ikinci maddeleri ile tümü oya sunulmuş ve oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Raporumuz Genel Kurulun onayına sunulmak üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile sunulur.

Başkan	Başkanvekili
<i>Ertuğrul Yalçınbayır</i>	<i>N. Kemal Atahan</i>
Bursa	Hatay
Sözcü	Kâtip
<i>Ş. Bülent Yahnici</i>	<i>Sühan Özkan</i>
Ankara	İstanbul
Üye	Üye
<i>Ahmet İyimaya</i>	<i>M. Zeki Sezer</i>
Amaysa (Muhalefîm)	Ankara
Üye	Üye
<i>Salih Çelen</i>	<i>Şaban Kardeş</i>
Antalya (Muhalefet Şerhi ekleyeceğim)	Bayburt
Üye	Üye
<i>Ayvaz Gökdemir</i>	<i>Edip Özgenç</i>
Erzurum	İçel

Üye
Süleyman Arif Emre
İstanbul
(Muhalifim)
Üye
Osman Kılıç
İstanbul
Üye
Mehmet Ali Şahin
İstanbul
(Muhalefet Şerhim eklidir)
Üye
Mehmet Özcan
İzmir
Üye
Mehmet Sağlam
Kahramanmaraş

Üye
Cavit Kavak
İstanbul
Üye
Necdet Saruhan
İstanbul
Üye
Mustafa Verkaya
İstanbul
Üye
Mustafa Kamalak
Kahramanmaraş
(Muhalifim)
Üye
Sadık Yakut
Kayseri

Üye
Mehmet Kundakçı
Osmaniye

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANLIĞINA

Anayasanın 143 üncü maddesinde değişiklik öngören kanun teklifi hakkındaki muhalefet şerhimiz aşağıdadır.

Arz ederiz.

14.6.1999

Süleyman Arif Emre
İstanbul

Prof. Dr. Mustafa Kamalak
Kahramanmaraş

Mehmet Ali Şahin
İstanbul

MUHALEFET ŞERHİ

1. Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kuruluş gerekçeleri ortadan kalkmıştır.

Bilindiği gibi Devlet Güvenlik Mahkemeleri için iki tane kuruluş gerekçesi gösteriliyordu. Bunlardan biri "hızlı karar verme" diğeri ise "uzman mahkeme" olma gerekçesi idi.

Onaltı yıllık uygulama Devlet Güvenlik Mahkemelerindeki dosya yığını ve Devlet Güvenlik Mahkemesi hâkim ve savcılar için özel bir eğitim verilmesine gerek dahi görülmemesi bugün için bu iki gerekçenin de açık ve kesin olarak ortadan kalktığını, hatta hiçbir zaman mevcut olmadığını göstermektedir.

2. Devlet Güvenlik Mahkemeleri genel "mahkeme" anlayışına aykırıdır. Genel mahkemelerde özel yargılama yapılamaz. Halbuki Devlet Güvenlik Mahkemeleri özel yargılama yapmaktadır. Nitekim Anayasanın 143 üncü maddesiyle özel olarak kurulmuşlardır.

3. Devlet Güvenlik Mahkemeleri, tabii hâkim ilkesine aykırı kuruluşlardır.

4. Anayasanın 143 üncü maddesinin değiştirilmesi, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Avrupa İnsan Hakları Divanına "mahkeme" olarak kabulüne yetmiyecektir. Çünkü Devlet Güvenlik Mah-

kemeleri, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6 ncı maddesinde öngörülen "adil yargılama" hakkına uygun yargılama yapamamaktadır. Yine çünkü Devlet Güvenlik Mahkemeleri, Ceza Muhakemeleri Kanunumuzun, genel mahkemeler için yürürlükten kaldırılmış olan, 1992 yılında mülga kılınmış, ölü maddelerine göre yargılama yapmaktadır.

5. Devlet Güvenlik Mahkemeleri "yargı birliği ilkesine" aykırıdır.

6. Devlet Güvenlik Mahkemelerine ihtiyaç yoktur. Çünkü Ağır Ceza Mahkemeleri, Devlet Güvenlik Mahkemelerine verilen görevleri rahatlıkla yapabilecek güç ve niteliktedir. Nitekim bütün bu vazifeleri 1983 yılına kadar da yapmıştır.

7. Devlet Güvenlik Mahkemeleri, Anayasamızın ruhuna aykırı kuruluşlardır.

Nitekim Anayasa Mahkemesi, Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesinin itirazı üzerine (6.5.1975 tarihinde E. 1974/35, K. 1975/126 sayılı kararı ile 26.6.1973 tarih ve 1773 sayılı) eski Devlet Güvenlik Mahkemeleri Kanununu -esasa bile girmeden- biçim yönünden iptal etmiştir.

8. Devlet Güvenlik Mahkemeleri, modern ülkelerdeki "çağdaş" gelişmelere aykırı kuruluşlardır. Çünkü modern ülkelerde sürekli olarak insan hakları genişmekte, bu sebeple de özel ve olağanüstü mahkemeler bir bir lağvedilmektedir.

Nitekim model olarak aldığımız Fransız Devlet Güvenlik Mahkemesi 1981 yılında yürürlükten kaldırılmıştır.

9. Devlet Güvenlik Mahkemeleri kanun karşısında kişi eşitliğini ihlâl eden kuruluşlardır.

10. Türkiye'de "Devlet hakları" değil, "insan hakları" ihlâl edilmektedir.

Nitekim Avrupa İnsan Hakları Divanı ve bir kısım modern ülkeler, Türkiye'yi, devlet zaafiyetinden dolayı değil, fakat "insan hakları ihlâli" sebebiyle suçlamaktadır.

Bu münasebetle Türkiye'de öger özel bir mahkeme kurulacaksa bu Devlet Güvenlik Mahkemesi değil, "İnsan Hakları Mahkemesi" olmalıdır.

KARŞIOY GÖRÜŞÜ

Anayasamızın 143 üncü maddesine yönelik değişiklik teklifinin aynen kabulü yönünde oluşan komisyon raporuna aşağıdaki düşüncelerle katılmıyoruz :

1. Devlet Güvenlik Mahkemeleri sistemimize Isparta Milletvekili Süleyman Demirel ve arkadaşları ile Zonguldak Milletvekili Bülent Ecevit ve arkadaşları tarafından yapılan teklifle, 12 Mart ara rejimi döneminde girmiştir. Böyle bir hüküm, ne tarihî olarak, ne de merfî hukuk olarak hiçbir demokratik ülke anayasasında yer almamaktadır. "Çıkış garantisi" niteliğindeki bu hükümü anayasadan ayıklamak gerekir. (Dr. Yazıcı, Serap, Türkiye'de Askerî Mücadelelerin Anayasal etkileri, Ank. 1997 Shf. 33 ve Civ.)

2. Anayasamızın 143 üncü maddesinde tanımlanan suçlardan devlet korunmasının sağlanmasının yolu, yine Anayasamızın 142 ncı maddesi delaletiyle ve genel yetki içinde kimi genel mahkemeleri bu alanda görevlendirmektir. 1973, 1982 kurucu dönemlerinde gündeme gelmesine rağmen bu çözümün benimsenmemesi, demokratik anayasa mimarisindeki vizyon noksanlığımızı ifade etmektedir. Şartların zorunlu kıldığı Devlet Güvenlik Mahkemesi ihtiyacını ikâme yoluyla giderecek demokratik çözümler elbetteki mevcuttur.

3. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının uyarlanması yönündeki kısmî değişiklik, özü itibarıyla doğrudur. Ancak bu teklif, noksan ve zamanlaması yanlış bir tekliftir :

a) Bir önemli davanın görülmesi sırasında yapılan bu teklif, tabii veya kanunî hâkim ilkesi yönünden sorunlar yaratacak niteliktedir. Vurgulayarak belirtelimki formasyon bakımından asker-si-

vil hâkim farkından bahsetmek mümkün değildir. Kararını uyarladığımız mahkeme, bu noktada bir "adil yargılanma" problemini gündeme getirebilecektir.

b) Türkiye, anayasal dönüşümleri, bir krizin, ara rejimin veya Avrupa sisteminin talepleri sonucunda gerçekleştirme kaderinden kurtulmalıdır. Uyarlanan kararın itiraz tarihinden bu yana geçen sürede susan kurucu iktidarın dava görülürken harekete geçirilmesini yerinde görmüyoruz. Değişiklik mützakerelerinin ve -gerçekleşirse- Anayasaya uyum yasasının alacağı muhtemel sürede davanın durdurulmasının yükünü parlamentoya yükleyen çözümün doğru olmadığını düşünülüyoruz.

4. Türkiye, Anayasası ile mutlaka bir alt mahkeme kuracak ise, bu, devletin de bizzat varlık sebebi olan insanın hakkına taalluk eden bir mahkeme olmalıdır; İnsan Hakları Mahkemesi (bkz. Komisyon tutanaklarında yer alan metin taslak denemesi)

5. Devlet Güvenlik Mahkemelerinin yürürlükten kaldırılması çözümü derdest dava dahil, intikal sorunlarını çözecek geçiş süresini ve yürürlüğü makul geleceğe sarkıtmayı bünyesinde taşımaktadır.

6. "Ancak, sıkıyönetim ve savaş haline ilişkin hükümler saklıdır" cümlesinin "... Anayasa hükümleri..." biçiminde olması gereklidir. Çünkü salt "hükümler" kategorisi, hem Anayasa hükümlerini ve hem de yasa ile diğer hükümleri içerecek genişliktedir. Yasaları da saklılık kapsamına alan bir Anayasa hükmü, sıkıyönetim hukukundaki her türlü düzenlemeyi Anayasa seviyesine çıkaracaktır. Özgürlükler hukuku alanında sorun doğuracak bu açık alanı hiç olmaz ise Genel Kurul'da tashih etmeliyiz.

Ahmet İyimaya
Amasya

ANAYASA KOMİSYONU SAYIN BAŞKANLIĞINA

Değerli Amasya Milletvekilimiz Ahmet İyimaya'nun kaleme aldığı görüşlere ilaveten

Çoğunluğun kararı kabul edildiği takdirde, Devlet Güvenlik Mahkemeleri tarafından verilmiş ve fakat henüz kesinleşmemiş kararların sıhhati olumsuz etkileneceği gibi kesinleşmiş binlerce Devlet Güvenlik Mahkemesi kararına karşı iade-i muhakeme talebi yapılmasına ve tazminat davaları açılmasına dahi sebebiyet verilebilecektir. Bu şekilde Türk yargısının davalara boğulması söz konusu olabileceği gibi istenen amaca da ulaşamayacaktır.

Diğer taraftan mevzuatta başkaca değişiklikler yapılması gerekirken tek başına askerî hâkimlerin çekilmesi sakıncalar içermektedir. Bu nedenlerle de çoğunluk görüşüne muhalifim.

Salih Çelen
Antalya

DEMOKRATİK SOL PARTİ GENEL BAŞKANI İSTANBUL MİLLETVEKİLİ BÜLENT ECEVİT, MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ GENEL BAŞKANI OSMANİYE MİLLETVEKİLİ DEVLET BAHÇELİ İLE ANAVATAN PARTİSİ GENEL BAŞKANI RİZE MİLLETVEKİLİ MESUT YILMAZ VE 342 MİLLETVEKİLİNİN TEKLİFİ

ANAYASA KOMİSYONUNUN
KABUL ETTİĞİ METİN

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI-
NIN 143 ÜNCÜ MADDESİNİN
DEĞİŞTİRİLMESİNE DAİR KANUN
TEKLİFİ**

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI-
NIN 143 ÜNCÜ MADDESİNİN
DEĞİŞTİRİLMESİNE DAİR KANUN
TEKLİFİ**

MADDE 1. – 7.11.1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 143 üncü maddesinin, birinci fıkrasına “Ancak, sıkıyönetim ve savaş haline ilişkin hükümler saklıdır.” cümlesi eklenmiş, ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, üç ve dördüncü fıkraları birleştirilerek bir fıkra olarak yeniden düzenlenmiş ve son fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 1. – Teklifin 1 inci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

“Devlet Güvenlik Mahkemesinde bir başkan, iki asıl ve bir yedek üye ile Cumhuriyet başsavcısı ve yeteri kadar Cumhuriyet savcısı bulunur.

Başkan, iki asıl ve bir yedek üye ile Cumhuriyet başsavcısı, birinci sınıfa ayrılmış hâkim ve Cumhuriyet savcıları arasından; Cumhuriyet savcıları ise, diğer Cumhuriyet savcıları arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca özel kanununda gösterilen usule göre dört yıl için atanırlar; süresi bitenler yeniden atanabilirler.”

MADDE 2. – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer ve halkoylamasına sunulması halinde tümüyle oylanır.

MADDE 2. – Teklifin 2 inci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

